

Dr. Darák Péter
a Kúria elnöke részére

Tisztelt Elnök Úr!

A panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló 2013. évi CLXV. törvény 1. § (4) bekezdése alapján az alábbi közérdekű bejelentéssel fordulok az Ön által vezetett Kúriához, mint a közérdekű bejelentéssel összefüggő tárgykörben eljárásra jogosult szervhez. Álláspontom szerint az alábbi bejelentés olyan körülményre hívja fel a figyelmet, amelynek orvoslása vagy megszüntetése a közösség vagy az egész társadalom érdekét szolgálja. Kezdeményezem egyúttal, hogy a bejelentésem alapján – a fenti törvény 3. § (1) bekezdés a) pontjának megfelelően – szíveskedjen intézkedni a jogszerű és egyben a közérdeknek megfelelő állapot helyreállításáról, illetve az egyébként szükséges intézkedések megtételéről.

A Kúria honlapján 2016. július 21-én jelent meg az új nyilvános ajánlattételi felhívás nyílt vagyonhasznosítási pályázathoz a Kúria egyes, válogatott szerkesztett döntéseit, jogegységi iránymutatásokat, és egyéb anyagokat tartalmazó havi folyóirat, a BH kiadása, valamint a BH-ban közlésre kerülő anyagok elektronikus jogi adatbázisba foglalás útján történő felhasználása tárgyában.

A felhívás szerint a pályázat nyertesével felhasználási szerződést köt a Kúria, amely alapján a felhasználó a folyóirat kiadására kizárólagos, harmadik személynek át nem engedhető kiadói jogot, valamint a tartalom digitális többszörözésére, elektronikus úton hozzáférhető adatbázisba való foglalására szerez jogot. Utóbbi tekintetében a felhasználó kötelezettséget vállal arra, hogy minden Magyarország területén elektronikus jogi adatbázis szolgáltatást nyújtó személynek megfelelő ésszerű és megkülönböztetéstől mentes díjazás fejében átengedi az adatbázis felhasználási jogát. A szerződés a BH-kat az ítéletek átdolgozása útján keletkező, az ítéletekhez képest származékos szakirodalmi szerzői műként határozza meg, amelynek szerzője az a bíró, aki az átdolgozást elvégzi. A folyóirat tartalmára nézve a szerződés szerint a szerzői jogi védelem alatt álló kiválasztási, elrendezési, összeválogatási (szerkesztői) teljesítmény szerzői pedig a BH Kúria elnöke által kijelölt, a Kúria elnöke által vezetett szerkesztő bizottságának a tagjai. A szerződésből kiderül az is, hogy e műveket a Kúria szolgálati jellegűnek tekinti (Sztj. 30. §), amelyek a szerzői jogi jogosultja a Kúria.

Álláspontom szerint az ajánlattételi felhívás jogellenes szerződés megkötésére irányul.

A bírósági szervezetrendszer csúcsán lévő bíróságoknak a világ legtöbb részén, így Magyarországon is alapvető feladata a jogegységesítés. A magyar Alaptörvény erről akként rendelkezik, hogy a Kúria biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz [Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdés]. A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 25. §-a szerint a Kúria e feladatának ellátása körében jogegységi határozatokat hoz, joggyakorlat-elemzést folytat jogerősen befejezett ügyekben, valamint elvi bírósági határozatokat és elvi bírósági döntéseket tesz közzé. A Bszi. 42. § (1) bekezdése szerint a jogegységi határozatot a Magyar Közlönyben, a központi honlapon és a Kúria honlapján közzé kell tenni. Az elvi közzétételi tanács által kiválasztott elvi bírósági határozatot és elvi bírósági döntést pedig a központi honlapon és a Kúria honlapján közzé kell tenni. A Kúria e kötelezettségének eleget is tesz, a dokumentumok a Kúria honlapján is megtalálhatók. A jogegységesítés ezen eszközeinek a bárki számára való hozzáférhetősége tehát biztosított.

A Kúria azonban a jogegységesítési feladatának nemcsak e jogegységesítés szándékával készülő speciális dokumentumok, a jogegységi iránymutatások (elvi bírósági határozatok, elvi bírósági döntések, jogegységi határozatok) kibocsátásával tesz eleget. Az ilyen dokumentumok száma évente pár tucatnyi (az elmúlt években átlagosan évi 10 jogegységi döntés, 88 elvi bírósági határozat és 26 elvi bírósági döntés jelent meg), és bár a jelentőségük nagy, a bírói gyakorlatot ezekből nem lehet megismerni. Ugyanilyen fontos, hogy a Kúria 1953 óta az évente nála megforduló mintegy évi 6000 ügyből kiválogat nagyjából 3-400 darabot, a legfontosabbakat, a jogi szempontból legérdekesebbeket, azokat, amelyekről a Kúria azt gondolja, hogy a bíróságoknak követni kellene.

Ezeket az eseti határozatokat a Kúria elnöke által kijelölt, a Kúria elnöke által vezetett szerkesztő bizottság választja ki, és a Kúria bírái rövidítik és látják el vezető szöveggel. Ezeket a vezető szövegeket, elvi összefoglalókat (fejrészeket) joggyakorlat ezután lényegében jogszabályként használja és idézi. Ezeket a döntéseket hívja a joggyakorlat már több mint 63 éve BH-knak. Pereskedni, – vagyis inkább pert nyerni – lényegében lehetetlen a BH-k ismerete nélkül. A BH-k tehát a Kúria jogegységesítő tevékenysége, és az egyszerű jogász tevékenysége szempontjából is kulcsfontosságú dokumentumok. Nem pótolhatók semmi mással, a Kúria kiválogatási, a szerkesztési és vezető szövegírási munkája pedig autoritást kölcsönöz nekik. Ezek kötelező követését és internetes közzétételét a Bszi. nem írja elő, ez azonban nem érinti azt a tényt, hogy a BH-k is a jogegységesítési funkció eszközei, szociológiailag be is töltik e funkcióikat, a peres felek és a bírósági ítéletek közel úgy hivatkoznak rájuk, mint a jogszabályokra.

Mindebből következhetne egyrészt az, hogy a BH mint olyan alkotmányellenes, mert a Kúria az EBH-kon és az EBD-ken túl alkotmányos felhatalmazás nélkül választja ki és teszi közzé a követendő eseti döntéseket, akkor is, ha a jogegységesítési funkciója körében tesz így, mivel ezt az eszközt – szemben a jogegységi iránymutatásokkal (jogegységi határozatokkal, EBH-kkal, EBD-kkel)

– a jogszabály nem ismeri. Az egységes jogalkalmazáson keresztül megvalósuló jogbiztonság ennek ellenére indokoltta tehet egy ilyen tevékenységet. Ebben az esetben viszont az az alkotmányellenes, ha ezek a kiválasztott BH-k nem szabadon hozzáférhetőek.

A BH-k fontosságát aligha lehet túlbecsülni. Vannak olyan jogterületek, amelyeknek a tényleges szabályait lényegében kizárólag ezekből a BH-kból lehet megismerni, és még azokon a területeken is ismerni kell a BH-k tartalmát, ahol viszonylag bőbeszédű a joganyag. Az, hogy a bíróságok hogyan értelmezik a jogszabályok általános megfogalmazású szövegét, szintén a BH-kból derül ki.

A Kúria szerkesztő bizottsága által kiválasztott és a Kúria bírái által megszerkesztett, a jogegységesítést szolgáló BH-k azonban szabadon nem hozzáférhetőek, azokat nem teszi közzé a honlapján Kúria, csak egy magánkiadón keresztül vásárolhatók meg. A Bírósági Határozatok című lap a rendszerváltásig Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának hivatalos lapja volt, amelyet állami tulajdonú kiadóvállalatok adtak ki. Az 1990-es évek elejétől azonban a Legfelsőbb Bíróság hosszú távú szerződéseket köt egy kiadóvállalattal a Bírósági Határozatok című magyar lap kiadásáról is. Ettől kezdve a BH-khoz csak ezen a kiadón keresztül lehetett hozzáférni. Még maguk a bíróságok is kénytelenek voltak előfizetni a lapra, és természetesen azoknak a jogi adatbázis-készítőknek is ehhez a magáncéghez kellett fordulniuk, amelyek szolgáltatás-csomagjukba szerették volna ezeket a döntvényeket is betenni. A kiadó felhasználási jogot szerzett a BH-k felett, a BH-k válogatását, szerkesztését, és legfőképp az elvi összefoglalók megírásáért a Legfelsőbb Bíróságnak, illetve a Kúriának tiszteletdíjat adott, a jogkereső közönség – ideértve a bíróságokat is – pedig ennek a magáncégnek fizetett a BH-kért. A kiadóval az 1990-es évek elején 10 évre kötött szerződést a 2000-es évek elején a felek meghosszabbították, majd a Legfelsőbb Bíróság 2011-ben pályázatot írt ki a BH-k kiadására, amelyet ugyanaz a cég nyert meg, aki korábban ezzel foglalkozott, és amely szerződés öt év után most jár le.

Az ajánlattételi felhívásból az derül ki, hogy a Kúria megítélése szerint a BH-k szerzői művek, amelyek ennél fogva – szemben a közérdekű adatokkal – nem terjeszthetők szabadon. Ez a megközelítés azonban meggyőződésem szerint téves. A határozatokat kiválasztó, a Kúria elnöke által kijelölt tagokból álló szerkesztőbizottság, és az egyes BH-kat tömörítő kúriai bírák nem magánjellegű tevékenységet végeznek, ők nem az akadémiai tevékenységük részeként dolgozhatnak e projekten, hanem közjogi pozíciójukból adódóan: azért, mert kúriai bírák. Munkájuk eredménye sem egy jogirodalmi alkotás, amelynek a meggyőző ereje, argumentációja folytán lehet hatással a joggyakorlatra, hanem a legfőbb bírói fórum, a Kúria szervezetében követésre érdemesnek tartott, ezért kiválasztott és tömörített határozatokról van szó, amely munkát a Kúrián kizárólag azért lehet elvégezni, mert a Kúriának feladata a jogegységesítés. A BH-k tehát akkor is, ha követésük jogi értelemben nem kötelező, forrásuk miatt közjogi autoritással rendelkeznek, elkészültük ezért nem függetleníthető a kúriai bírák e pozíciójától, ezért szerzői jogi védelmet sem élvezhetnek.

A közfeladatot ellátó Kúria által a közfeladatként meghatározott jogegységesítés keretében – törvényben nem nevesített formában – ellátott tevékenység körében előállított dokumentumokról van szó, amelyek ennél fogva megfelelnek a közérdekű adatok törvényi definíciójának. Megismerhetőségüket és szabad terjesztésüket az államnak, és azon belül a Kúriának kifejezetten elő kellene segítenie. A szerzői jogi védelem és a magánkiadón keresztül hozzáférhetővé tétel azonban éppen ellenkezőleg hat, az a közérdekű adatok megismerhetőségének illegitim korlátja.

Erre az eredményre jutunk egyébként a szerzői jogi szabályok vizsgálatával is. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény szerint nem tartozhatnak e törvény védelme alá a jogszabályok, az állami irányítás egyéb jogi eszközei, a bírósági vagy hatósági határozatok, a hatósági vagy más hivatalos közlemények és az ügyiratok, valamint a jogszabállyal kötelezővé tett szabványok és más hasonló rendelkezések [1. § (4) bekezdés]. Márpedig a Kúria által követendőnek ítélt jogértelmezést tartalmazó BH-k ilyen hivatalos dokumentumok.

A BH-k kiadására vonatkozó jogi előírás hiányában a Kúria természetesen megtehetné, hogy nem válogat és tömörít BH-kat. Ha viszont e lehetőséggel nem él, és folytatja a több évtizedes gyakorlatát, akkor azt csak úgy tehetné meg, hogy a BH-kat szabadon hozzáférhetővé teszi bárki számára, szerzői jogi korlátozások nélkül, úgy, ahogy a jogegységi határozatokkal, az EBH-kkal és az EBD-kkel teszi a honlapján.

A közérdekű adat BH-k nyilvánossága, szabad hozzáférhetősége és terjeszthetősége a jogbiztonság garanciája volna. Szerzői jogi korlátok alá helyezésük az ilyen dokumentumok nyilvánosságának a jogbiztonságra nézve is hátrányos illegitim korlátozását jelenti, amelyet a Kúria azzal orvosolhat, hogy a jövőre nézve nem köt ilyen szerződést, az ajánlattételi felhívást visszavonja, és ha a jövőben kiválaszt és tömörít BH-kat, akkor azokat a honlapján közzéteszi. A fentiek orvoslása az egész társadalom érdekét szolgálná.

Erre tekintettel kérem bejelentés kivizsgálását és – mivel a törvény szerint a közérdekű bejelentés javaslatot is tartalmazhat – javasolom az ajánlattételi felhívás visszavonását. Kérem annak is figyelembevételét, hogy jelenleg, mivel épp lejár az előző ötéves szerződés, a gyors közbelépéssel megakadályozható, hogy a közérdekű adatok feletti jogellenes korlátozásokat biztosító újabb öt éves szerződés megköttesen.

Budapest, 2016. augusztus 1.

Üdvözlettel:

Szabó Máté